

Lagen och Europakonventionen

En för EG:s funktion nödvändig förutsättning är att medlemsländerna har en gemensam rättsuppfattning. Inom EG-rätten har en sådan utformats på grundval av Romtraktaten där Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna utgör en av byggstenarna. En särskild domstol har inrättats i Strasbourg dit den enskilde kan vända sig om hans rättigheter kränkts av statsmakten.

Sundberg & Sundberg: **Lagen och Europakonventionen**. Juristförlaget, Institutet för offentlig och institutionell rätt 1992

Ja till EG — Nej till Europakonventionen går således inte ihop. Därför kan det synas paradoxalt att våra politiker, trots sin uttalade entusiasm för EG och sin så starkt betonade europeiska identitet under mer än 40 år envist vägrat införliva Europakonventionen med vår svenska lagstiftning.

Professorn i juridik Jacob W F Sundberg och sonen Fredrik, jurist vid Europeiska kommissionen i Strasbourg, har i boken "Lagen och Europakonventionen" samlat åtta fristående uppsatser som belyser den roll mänskliga rättigheter i allmänhet och Europakonventionen i synnerhet haft — och har — för svensk rättsuppfattning.

Två avsnitt är nyskrivna medan övriga publicerats 1979—91. De senare har inte överarbetats i syfte att bevara deras tidsprägel och därigenom belysa hur dramatisk utvecklingen varit.

I förordet slås fast att Europakonventionen sätter en rättslig minimistandard och den styr de krav vi har rätt att ställa på lagstiftningen. I det inledande kapitlet om

"Europakonventionen och Sverige" beskrivs framväxten av Europakonventionen och domstolen i Strasbourg. Dåtidens utrikesminister var Östen Undén som enligt Sundberg inte kände någon större entusiasm för framför allt domstolen. Helst hade han sett att den inte blivit av men han kunde inte hindra övriga stater att sätta upp den. Det skedde 1958 men Sverige erkände inte domstolens kompetens förrän efter Undéns avgång.

Grunden till den svenska misstänksamheten mot Europakonventionen utvecklar Sundberg i bl a kapitlet "Om positivisering av mänskliga rättigheter". Utifrån naturrätten, med filosofer som Montesquieu och Locke växte maktdelningsläran fram. Med en styrande, en lagstiftande och en dömande makt skulle den allsmäktiga staten hindras från att utöva det godtycke som allsmakten möjliggjorde, enligt principen — lex versus rex.

Med den grundsynen utarbetades Europakonventionen varvid man gjorde ett urval av rättigheter vilka markerade motsättningar till Hitlers, Stalins m fl totalitära regimer. Till de rättigheter som aktualiserades hörde rätten att bilda familj, att bestämma sina barns uppfostran, att få bruka sina tillhörigheter.

För svensk del var enligt Sundberg Europakonventionen en sjuårdes prövning av främst allmänfilosofiska skäl i form av traditionerna från Boström och Hägerström. Enligt den senares lära — den sk Uppsalaskolan — finns inga rättsliga plikter eller däremot svarande rättigheter. Sundberg menar att Boströms och Hägerströms traditioner betydde då de förenades i ämbetsmannen att staten var Gud och statsmakten rätt. Att diskussionerna i Strasbourg skulle te sig oändligt

avlägsna i den atmosfären finner Sundberg naturgivet.

Boken innehåller rikligt med citat alltifrån professor Lundstedts kända yttrande att "Talet om att en ny lag skulle kunna kränka äganderätten är lika meningslöst som en papegojas pladder" till en av våra dagars erfarna riksdagsmän som inte trodde "att vår rättighetstradition ligger så illa till". Sundberg menar att Europakonventionen hävdar just motsatsen, att lag kan kränka rätt. Därför anser han att sådana inlägg mer än volymer visar hur svenskarna i allmänhet ser på Europakonventionen.

Ett antal rättsfall där Sverige fällt för brott mot Europakonventionen redovisas. Som en förklaring till de fällande domarna anför Sundberg den sk transformationsteorin som Sverige åberopar. Den innebär i korthet att ett internationellt avtal som Sverige ingått behöver inte uppfyllas med mindre att riksdagen antar en särskild lag som slår fast att den ingångna förpliktelsen skall infrias. I fråga om Europakonventionen har riksdagen låtit bli att stifta en sådan lag varför domstolarna inte låtsas om den. Sundberg framför såväl egna som andra juristers kritik av transformationsteorin som han karaktäriserar som en dogmatisk finess. Han hävdar att Europakonventionen framstod som ett hinder för socialistiska ambitioner framför allt under Carl Lidboms ministertid.

Högskattesarhällens framväxt där

Pomperipossaeffekter kunde leda till över 100 procent skatt ställde krav på en enorm kontrollapparat som sträckte sig in i människors intimaste vrår. Detta menar Sundberg blev ett område öppet för konflikter med Europakonventionen.

Sonen Fredrik Sundbergs bidrag handlar "Om lagbegreppet" i en historisk och filosofisk belysning, från 1000-talet i England och fram till Europakonventionen. F Sundberg analyserar uttalanden av Europadomstolen vad gäller t ex den nationella domstolens ställning i förhållande till den exekutiva makten, eller den enskildes rätt att gå till domstol. Han drar bl a slutsatsen att åtskilliga frågor som rör lagligheten av myndighetsbeslut måste kunna underkastas en domstolsprövning enligt Europakonventionen. Även frågan om lagprövningsrätt tas upp. Dessa frågor måste riksdagen ta ställning till om — eller när — Sverige skall införliva Europakonventionen med svensk lagstiftning.

"Lagen och Europakonventionen" är en lättförståelig introduktion för den som vill bekanta sig med europeisk rättsuppfattning. Ur olika aspekter, politiska och juridiska, får man följa hur och varför skillnaderna mellan svensk och europeisk rättsuppfattning uppstått och vidmakthållits. Efter att ha läst boken framstår allt tal om vår europeiska identitet som ren retorik om vi inte är beredda att införliva den europeiska rättsordningens grundläggande princip med vår egen lagstiftning.